

Reportage: Tandvård med bilder som stöd

Bildstöd fungerar även bra mot andra patientgrupper, till exempel för de som inte pratar svenska, vuxna med funktionshinder och patienter som drabbats av till exempel stroke och inte kan prata.

På grund av sin autism kunde Gabriel Andersson, 10 år, inte gå till tandläkaren på flera år. Men tack vare illustrerade bilder och fotografier som han får titta på hemma innan behandling hoppar han numera glatt upp i behandlingsstolen.

Bilder i kapitlet

- En person med autism har sällan någon tidsuppfattning. Men genom att peka sig igenom processen bild för bild så förstår barnet vad som är gjort

och vad som är kvar, och det gör dem trygga, säger specialisttandläkaren Marianne Rythén.

Gabriel Andersson har autism vilket bland annat innebär att han har svårt att kommunicera. Under flera år försökte familjen gå med Gabriel till Folktandvårdens allmäntandvård men det blev till slut ohanterligt eftersom Gabriel vägrade att sätta sig i behandlingsstolen. Tandläkaren skickade då en remiss till Folktandvårdens specialistklinik för pedodonti (barntandvård) i Mölndal.

– I remissen stod det ”pojke med autism, går ej att genomföra behandling”. Som rutin kallade vi in föräldrarna till ett första möte där de fick berätta om Gabriel, säger Marianne Rythén, specialisttandläkare på pedodonti i Mölndal.

Träna med bilder hemma

Tillsammans med föräldrarna beslutade man sig för att använda bilder som stöd. Med sig hem fick därför föräldrarna inte bara en kallelse – de fick även med sig ett antal bilder. På bilderna visades bland annat klinikens entré, en bild på tandläkare, behandlingsstol, instrument och en öppen mun. Cathrin Andersson som är mamma till Gabriel berättar:

– Vi tog hem bilderna och började träna med Gabriel. Gick igenom bild för bild varje dag ett par veckor innan besöket. När det var dags för första besöket var vi som vanligt nervösa, men när vi kom in i behandlingsrummet hoppade Gabriel direkt upp i behandlingsstolen och öppnade munnen innan vi ens hann säga till honom. Jag blev otroligt chockad och glad, säger hon.

Samarbete mellan sjuk- och tandvård

Alla patienter ska enligt lag ges möjlighet att uttrycka sin åsikt vid behandling. Men många personer har svårt att kommunicera med tal, de förstår och uttrycker sig bättre med bilder. Enkäter och intervjuer som gjorts med föräldrar till barn med kommunikationssvårigheter visar att det finns kunskapsbrister om bildstöd inom vården. Därför gick specialistkliniken för pedodonti i Mölndal med i projektet KomHIT vars syfte är att öka användandet av kommunikationsstödjande material.

– Vi har använt bilder som stöd långt tidigare, men tack vare projektet har vi fått vara med och utveckla webbplatsen ”bildstod.se”, där vem som helst kan ladda ned redan färdiga bilder. Det har gjort vårt arbete mycket enklare, säger Marita Bengtsson, tandsköterska på specialistkliniken för pedodonti.

I nuläget finns det ett antal färdiga illustrationer att välja mellan och utbudet ökar hela tiden.

– Förr, när vi skapade allt bildmaterial själva, så var vi väldigt noga med att det skulle vara personliga fotografier på patienten, patientens mun och så vidare. Men vi har förstått att i de allra flesta fall så fungerar det lika bra med generella symbolbilder, vilket förstås sparar oss mycket tid, säger Marianne Rythén.

Ökad delaktighet för patienten

Bildstöd fungerar även bra mot andra patientgrupper, till exempel för de som inte pratar svenska, vuxna med funktionshinder och patienter som drabbats av till exempel stroke och inte kan prata. Med hjälp av bilder som symboliserar ”glad”, ”ledsen”, ”nervös”, ”ont”, ”tummen upp”, ”tummen ned” kan patienterna även uttrycka sina egna känslor. Sedan projektet infördes på pedodonti i Mölndal har fler medarbetare ökat användandet av bildstöd.

– Jag jobbar mycket med inskolning av patienter och tack vare bilder kommer patienten mycket snabbare fram till behandlingsstolen. Det är alltså inte bara bra för patienterna, det sparar mycket tid för mig också, säger tandsköterskan Lena Karlsson.

Och tandhygienisten Christina Anthmyr använder bildstöd för profylax (förebyggande åtgärder).

– Jag har tagit fram bilder som visar hur man ska borsta tänderna. Vissa av mina patienter berättar att de satt upp det på väggen i badrummet hemma

Gummiödla som belöning

Det är nu 14:e gången på fyra år som Gabriel besöker pedodonti och idag ska han få en tand fissurförseglad (täcks med plast för att skyddas). När han kommer in i behandlingsrummet sätter han sig bekvämt i behandlingsstolen. Marianne Rythén plockar genast fram ”pekkartan”, ett inplastat papper med flera bilder på. På bilderna syns alla instrument och moment som ska ske under behandlingen. Samma bilder har Gabriel fått titta på hemma. Snabbt och tydligt förstärker Marianne allt hon säger genom att peka sig igenom bild för bild. Gabriel är med och pekar han också.

På bara några minuter är behandlingen klar och de har kommit till sista bilden, en bild som föreställer en pokal. Gabriel vet vad den innebär och Marianne plockar fram en låda fylld med småleksaker. Gabriel väljer omsorgsfullt två små gummiödlor i olika färger.

– Gabriel är ett fantastiskt exempel på hur bildstöd kan underlätta behandlingen och vi har flera andra solskenshistorier. För mig är det ett redskap som ger stor effekt och just nu jobbar vi för att sprida information till både allmän- och specialisttandvård så att fler kan börja använda det, säger Marianne.

Fakta om projektet

Projektet KomHIT initierades av DART som är ett kommunikations- och dataresurscenter för personer med funktionsnedsättning. DART tillhör Sahlgrenska Universitetssjukhuset och arbetar med alternativ och kompletterande kommunikation (AKK), kommunikativa rättigheter och tillgänglighet för barn, ungdomar och vuxna.

Kontakt:

Lisa Bengtsson

Leg Logoped

Logopedmottagningen

Skribent: Sara Pettersson, Folktandvården Västra Götaland.

Redaktör: Jan Kallenberg.

Fotograf: Sara Pettersson.